

גיליון מס' 1, 8 במרץ 2021
עורכת מאי לאופר

חיסונים לנגיף הקורונה- בעד או נגד?

בדצמבר 2019 נגיף הקורונה הופיע בעולם. הנגיף הגיע למדינת ישראל לפני כשנה. מאז השתנה עולמינו מקצה לקצה. כל המדינות ברחבי העולם נקטו אמצעים למיגור המגיפה על ידי הנחיות של ריחוק חברתי, מגבלות תנועה כדוגמת סגרים, חובת עטית מסכות וכיוצא בזה. בסוף שנת 2020 הגיע לארץ חיסון נגד נגיף הקורונה והחל מבצע החיסונים בישראל.

בגיליון זה נעסוק בשאלת החיסונים ובצדדיה האם כדאי להתחסן? מי המתנגדים לחיסונים? ומאילו סיבות? מן הצד הראשון בשורת החיסונים היא בשורה משמחת אשר עשויה לעזור מאוד בהתמודדות עם נגיף הקורונה. אך מן הצד השני רבים חוששים לעשות חיסון זה מכל מיני סיבות. חלק מהסיבות הן העובדה שהחיסון פותח בצורה מאוד מהירה ולא נבדק בצורה חד משמעית, מהן התופעות לוואי העתידיות? תיאוריות קונספירציה כאלה ואחרות? מדוע הסכם מדינת ישראל עם פייזר ומודרנה הוא חסוי? וכן אנשים אשר אלרגיים לחומרי החיסון.

סוגיה חשובה שעולה סביב נושא החיסונים היא פגיעה בזכויות האדם אל מול שמירה על בריאות הציבור. איך ניתן להחליט מה יותר חשוב ממה?

מודרנה?

פייזר?

פגיעה בחופש
הבחירה?

שמירה על
בריאות הציבור?

חיסונים – בעד או נגד/ מוש זמיר

חוסר הוודאות גדול מן הוודאות בכל מה שקשור לקורונה. אין ספק כי עידן הניו מדיה, ששבר את המונופול של ערוצי התקשורת הקלאסיים כגון העיתון וערוצי החדשות, תרם לתחושת חוסר הוודאות, וזאת משום שכל אחד מאיתנו נחשף לשצף של מידע שזורם בנהרות הדיגיטל בוואטסאפ, בפייסבוק, באינסטגרם, בטיקטוק ועוד. על אף הניסיונות להילחם בפיסות מידע שגויות שזורמות ברחבי הרשת, הזרם תמיד יהיה חזק יותר. הרבה יותר קל יהיה להפיץ שקר, מאשר לספר לאדם שכבר קיבל אותו כי הוא אכן כזה – שקרי.

אינני חושב כי מתנגדי החיסונים משקרים. ההקדמה הזאת נועדה כדי להדגיש את הקושי של האזרח הפשוט להכריע בהחלטה: בעד או נגד חיסונים. בעידן שבו מנהיגי המדינה נחשדים על העת על ערבוב של אינטרסים אישיים ולאומיים, ניתן להבין כל מי שנוקט בגישה חשדנית כלפי הנושא. לפיכך, עצם ההתלבטות מבשרת על חוסר האמון שיש לאזרחים בממסד, בשורה שהיא דווקא חיובית למשטרים דמוקרטיים, שכן איננו היינו רוצים שהעם ילך כצאן אחר מנהיגיו. על כן, אני סבור שלא ניתן להגיע להחלטה חד משמעית האם יש להתחסן בוודאות או לא.

ובכל זאת, התחסנתי. לפני תשעה ימים קיבלתי את מנת החיסון השנייה שלי. האמרה המפורסמת שאדם נמדד במעשיו תגרום לשתי הפסקאות האחרונות להיראות מגוחכות: מי זה שכותב על דיונים פילוסופיים על חוסר אמון בממסד ובסופו של יום מתחסן? למרות זאת, כאחד שבילה ערבים רבים בחייו בקריאה, צפייה ושמיעה של תאוריות קונספירציות למיניהן, הפעם בחרתי לסמוך על האוטוריטה המדעית, ועל עיתונות שמסקרת את האוטוריטה המדעית.

אני סבור כי כאשר יש קונצנזוס די רחב בקרב הקהילה המדעית על החיסון, וכאשר מתקבלים מחקרים עם נתונים די מעודדים על אחוזי הצלחה רבים במניעת מחלה (בין 95 ל-99 אחוזים), יש להאמין להם, ולו רק מתוך עמדה צנועה שמכירה בכך שאינני יודע. המצב דומה לכל טיפול רפואי שבו אני אסמוך על רופאי משום שלי אין את הידע לטפל בעצמי.

לא כל שכן, יש לזכור שהאלטרנטיבה לחיסון היא הקורונה. ואת תופעות הלוואי שלה אנו רק מתחילים לראות. אין מדובר רק על אובדן בנפשות רבות ובפגיעות פיזיות רבות במאות אלפי בני אדם בישראל (ומיליונים בעולם), אלא על השלכות נפשיות וכלכליות קשות מאוד בקרב ציבור רחב מאוד. עסקים שקורסים, ילדים ובני נוער שלא הולכים לבתי ספר (פגיעה שעלולה להיות הרסנית דורות קדימה), והתמודדויות נפשיות לא פשוטות על החברה כולה, כולל פתיחת פערים חברתיים שאני סבור שנבין את היקפם רק בעוד מספר שנים הם רק חלק מהדוגמאות לכך. הדו"ח האמריקאי כבר סקר את ההשלכות הנפשיות שיש לנגיף, וגילה שהקורונה העלתה את הסיכון להתמודדות עם תסמינים חזקים של דיכאון¹.

כולנו היינו מעדיפים שלא להתחסן ולא לחלות, אלא פשוט להמשיך בשגרת חיינו שניתן רק להתרפק עליה רק דרך זיכרונות מפעם. אבל במציאות הנוכחית, שעלינו לבחור בין אלטרנטיבות, אני בוחר להתחסן. ולו רק מהסיבה שנראה שהסכנות של הקורונה הן ממשיות והרסניות, ופוגעות בכל אדם שהוא בדרך פיזית, נפשית או כלכלית, בעוד שהסכנות של החיסון הן כרגע בגדר סימן שאלה (שהצבתו חשובה לכשעצמה). אך כל עוד שסימן השאלה לא הופך לסימן קריאה, ולא הוכח שהחיסון באמת גורם לנזק שגדול מהנזק שהקורונה גורמת, זו הבחירה שלי. גם אם יש בכך ממד מסוים של סיכון. במה בחיים בעצם אין סיכון?

מקור 1: <https://www.tipulpsychology.co.il/articles/mental-health-after-covid-19.html>

חיסונים – בחירה חופשית עולה מחיר, גם חברתי/ פז עסור

נושא החיסונים והטיעונים בעד ונגד הוא רחב. קשה להתמקד בכל טענה ולרדת לעומקה בצורה רצינית ומשמעותית בכמה פסקאות. אתיחס לטענת מתנגדי החיסון אשר טוענים שעושים זאת בשם הזכות לחירות וחופש הבחירה, ובאותו משפט, מבקשים שלא יוחלו עליהם סנקציות, בשם ערך השוויון.

לפעמים אני מרגיש שיש שימוש שטחי בערכים של חירות ושוויון. שני הערכים המרכזים בכל דמוקרטיה, את זה כבר יודע להגיד כל תלמיד תיכון. אבל מאשר למדו זאת, יש אנשים שלא יפסיקו להשתמש בהם כתירוץ או סיבה לכל דבר. כאשר המצב מתאים אז אומרים שוויון וכאשר המצב שונה אומרים חירות. הרבה אנשים זוכרים את שיעור המבוא המסביר את המושגים אך שוכחים את השיעורים העוקבים המדברים על המורכבות שלהם ואף ההתנגשויות שנוצרות.

לשוויון יש מחיר, וגם לחירות, ולא רק למצבי הקיצון, גם כאשר נעים על הספקטרום יש מחירים מסוימים. מתנגדי החיסון יטענו לערך החירות, החירות על גופם, על מעשיהם ועל הבחירה של מה להכניס לגוף. באופן אישי אני מוכן לקבל את הטענה. הבעיה שמתנגדי החיסונים רוצים לקבל גם חירות וגם שוויון בצורה מלאה.

אדם אשר בוחר לא להתקלח, זוהי זכותו המלאה. אמנם מקלחת זה דבר נעים, עושה טוב לגוף ולנפש, ואף בריא, אך אם מתנגד לכך, זכותו שלא להתקלח. לאחר שבוע ושבעיים יתחיל להופיע תסמינים של מראה רע, ובעיקר ריח רע. אדם כזה יקבל יחס קר מהחברה, אנשים יתרחקו ממנו, אפילו יכול שלמצוא את עצמו מפוטר מהעבודה (כמובן שימצאו סיבה חוקית). הבחירה היא בידי האדם, והחופש שלו לחלוטין, אך הוא צריך לדעת שישלם על כך מחיר. אולם תאטרו לא ירצה אדם שיסיר את המופע כולו, והדייט יסבוב את פניו במהרה מאוד, כן, זה גם זכותם המלאה לבחור כך.

האנלוגיה בין האדם הלא מתקלח לאדם הלא מתחסן ברורה (חלילה לא מאשים בסירחון פיזי). כאשר אנחנו בוחרים בחירה מסוימת יכולות להיות לה השלכות, גם חברתיות, ובאופן אישי, אגיד שטוב שכך. זהו לפעמים מנגנון העוזר להכתיב נורמות חברתיות חיוביות. כן, זהו כלי מסוכן, עונשים חברתיים לעיתים נוטים להיות אכזריים מעונשים בחוק, צריך לנהוג בכלי זה באחריות ובזהירות. אך האנשים שבחרים לא להתחסן מהווים מדרון חלקלק, מתנגדי חיסונים גם למחלות אחרות משתמשים בטיעונים זהים ואסור לתת לזה לגיטימציה. מקרים בעבר החזירו מחלות שכמעט ולא מוזכרות אלא בפנקס החיסונים ([קישור לכתבה בנושא](#)).

אבל המדינה עושה פה צעדים ולא החברה יטענו בתגובה חסידי הבחירה החופשית. ותשובתי לכך היא התשובה שאני מקבל רבות מאנשי הליברליזם – כוחות השוק חזקים מהמדינה. גם אם המדינה לא תתערב, החברה הכללית ובטח החברה הכלכלית תדאג להעניש את הלא מתחסנים.

עברתי את שני החיסונים, החיסון השני היה לא נעים בכלל. התנחמתי בכך שהתסמינים היו ליום אחד ולא לשבועות כמו שחווים חולי קורונה. האפשרות להציל חיי אדם היא בהישג ידנו, על ידי פעולה פשוטה וקצרה. ובכנות, אני ממש צריך לשבת בבית קפה ציבורי כדי להצליח להתקדם עם הכתיבה של הסמינריון. אז לכו להתחסן, ואם לא, קבלו בהבנה את המחירים, גם זה חלק מדמוקרטיה.

המידתיות של הפגיעה בחירות/ גיא שוקרני

איפה עובר הקו בין החירות האישית שלי, בין היכולת שלי לבצע בחירה עצמאית, לבין הכפייה של החברה בה אני חי את החלטותיה עלי? הרי בעצם השתייכותי לחברה כלשהי, למדינה, אני מסכים לקבל על עצמי את מרותה, אני מסכים לוותר על חלק מהחירות שלי כדי בעצם לזכות בביטחון אישי ובהגנה אשר מאפשרים לי לחיות ולהגשים את עצמי. כך יוצא שהמדינה, החברה, מאפשרת לי את החירות ובאותו זמן בידיוק גוזלת ממני חירות אחרת.

המאבק הזה בין הביטחון שניתן לי על ידי המדינה, לבין החירות שנלקחת ממני למען ביטחון זה, הוא מאבק תמידי. הוא מתרחש בכל חברה שאנו משתייכים אליה, ובחברה הישראלית בצורה אף יותר נראית לעין מחברות אחרות. כך לדוגמה במגזר החילוני יהודי, חובת הגיוס לצה"ל עדיין בלב הקונצזוס והמדינה בעצם "גוזלת" בין שנתיים לשלוש שנים מאוד משמעותיות מחיי האזרחים בהסכמתם המלאה. דוגמא נוספת, היא ברית המילה לתינוק בן שמונה ימים, אשר נעשית גם במשפחות אתאיסטיות לחלוטין, כאשר ניתן לטעון שהברית פוגעת בגופו של התינוק ללא שום התייחסות לחירות הפרט.

שתי דוגמאות אלה ממחישות שיטתם ציבורים שלמים אשר מוכנים לוותר על חירותם גם במחיר של פגיעה אישית ואף פיזית. כאן עולה השאלה, מדוע? מה מוביל אותנו להסכים לוותר על החירות שלנו? התשובות מורכבות, הם נעות בין הסכמה אמיתית עם הצורך ביותר על הזכות, לדוגמא, הבנה שביטחון המדינה מצריך גיוס לצה"ל, לבין פחד מ"שיטור חברתי", לדוגמא, גבר יהודי שלא עבר ברית מילה יכול להיות מנודה או דחוי לכשיגדל, או מי שלא התגייס לצה"ל "יזכה" ליחס חברתי עוין, או אף יפגע תעסוקתית.

הדיון בשאלת החיסון נגד נגיף הקורונה נוגע אף הוא בשאלה זו, האם החברה, המדינה, יכולה לקבל החלטה המכריחה את האזרחים להתחסן ובכך בעצם "פולשת" לגופם הפרטי של אזרחיה? האם המדינה יכולה להעניש או להגביל את מי שלא עומד בדרישת החיסון ובכך בעצם להגביל את זכויותיהם בדרך עקיפה? האם התערבות כזאת היא בעצם אינה מידתית?

שאלת המידתיות היא לטעמי השאלה העיקרית כאן, מצד אחד, המדינה טוענת כי הקורונה מסוכנת לכלל האזרחים, שיטתו צורך בחיסון מאסיבי לכלל האוכלוסייה הבוגרת על מנת למנוע מקרי תחלואה קשים, עומס על מערכות בתי החולים והדבקה של אזרחים אשר ייתכן והחיסון לא פעל עבורם. כך למעשה, החיסון בעיני המדינה הכרחי על מנת להגן על אזרחיה מסיכון גבוה למוות ולכן רמת הפגיעה האפשרית בחירות הפרט במצב כזה יכולה להיות חריגה מפני שהזכות לחיים גוברת על הזכות לפרטיות לשיטתה, כך שהפגיעה הינה מידתית.

מצד שני, נראה שהמתנגדים לחיסון אינם מסכימים עם תפיסת הסיכון הזו, כנראה ולתפיסתם אין סכנת חיים מהנגיף, וגם אם ישנה סכנה, הסיכון מהחיסון עולה על הסיכון מהמחלה. ניתן להתווכח על נכונות הטענות ועל מהימנות המידע אשר הם מסתמכים עליו, אך בסופו של דבר, דעתם החופשית קובעת שהם אינם מעוניינים בחיסון, כך שהפגיעה בחירות אינה מידתית.

מהפער הזה, עולה שאלת האמון בין המדינה לבין כל אזרח, במידה והאזרח לא מאמין במקצועיות ההחלטה של המדינה, לא מאמין בכך שההחלטה המתקבלת נקייה ממניעים זרים, לא מאמין שהמדינה מחויבת לטובתו האישית ולהגנתו, נוצר בעצם השבר שמונע את קיום המדינה עצמה לאזרחים אלה. בעצם ברגע שהוא מאבד את האמון במדינה, יחסי הגומלין בינו לבין המדינה כבר לא יכולים להתקיים, וכפועל יוצא מכך אף המדינה עצמה נחלשת.

לכן, לטעמי, על מנת לשמר את את יחסי הגומלין בין המדינה לבין הפרטים, ואת חוזקה של המדינה, יש תחילה לשקם את יחסי האמון, יש לבסס את התפיסה שהמדינה נועדה להגן על אזרחיה ולהביא לכך שהאזרחים ייסמכו על נכונות כוונותיה ועל המקצועיות, על ניקיון הכפיים ועל החשיבה ארוכת הטווח של מקבלי ההחלטות שלה.

איך עושים את זה? זה קשה, זה מצריך שקיפות, חשיפה של תהליכי קבלת החלטות, שיתוף פעולה רוחבי בין כלל מנהיגי הציבורים השונים, שיתוף פעולה עם התקשורת ועוד... הרבה יותר קשה לביצוע מאשר חוקים דרקוניים ודורסניים אשר פוגעים בזכות החירות הטבעית. האם זה ניתן לביצוע בישראל של 2020? בחברה משוסעת, כשחוסר השקיפות טבוע בתרבות השלטונית, כשהמנהיגים תוקפים אחד את השני ומסיטים נגד ציבורים שונים.

קצת קשה להאמין... אך מצד שני, השימוש בחוקים ובכוחניות שלטונית יעשה יותר נזק בטווח הארוך.

חיסון דור 5: בעיה פוליטית או בעיית הסברה/ רנא עאמר

מגפת ה-COVID-19 צפויה להמשיך ולהטיל נטל עצום של תחלואה ותמותה תוך שיבוש קשה של החברה והכלכלה המקומית והעולמית. חיסון הקורונה בישראל דורש יכולת מספקת של מערכת הבריאות, כמו גם אסטרטגיות להגברת האמון בקבלת החיסון ולמי שמספק אותו.

אחרי כמעט שנה של סבל, מחלה, מוות והרס כלכלי, בשל נגיף הקורונה חודש דצמבר האחרון סימל מפנה חשוב וקריטי בטיפול בקורונה, לאחר שהתגברו המדענים על האתגרים הטכניים של החיסון. חיסונים הם בין החידושים הרפואיים החשובים ביותר בהיסטוריה האנושית. הם חיסלו מגיפות הרסניות, והם מצילים מיליוני חיים מדי שנה.

אבל ברמה האתית חיסונים הם 'טיפולים' מעט יוצאי דופן בהיותם מונעים: הם מכוונים למנוע מחלות עתידיות, והם מיועדים לשרת מיליוני אנשים על כן, הבטיחות עומדת בראש ובראשונה בכל תהליך של יצור חיסונים. לצד זאת, מבחינה מדעית, כדי להצדיק טיפול המוני, נזקי החיסון צריכים להיות סתמיים בהשוואה לסיכוני המחלה.

חיסון הקורונה הנו אחד החיסונים השנויים במחלוקת בחברה הישראלית, המהירות בה התפתחו חיסוני Covid-19 עוררה חשש רב בקרב אנשים רבים, והחברה הישראלית מתמודדת עם שתי הנחות מרכזיות כיום, מחד כפיית חיסון למען טובת הכלל והציבור ומאידך, זכותו הבסיסית של כל אדם להחליט אם לקבל את החיסון או לא.

בין היתר מחקרים מדווחים כי מידת האמון של האזרחים בממשלתם ובמוסדות השלטון, ככל שלאזרח יש מידה רבה של בטחון במוסדות המדינה ובמנהיגה ככל שהאזרח היסט פחות לקבל את החיסון ונשמע יותר להנחיות שנתינות על ידי מוסדות הבריאות וההסברה של המדינה, וכאן יש שתי סוגיות מרכזיות הראשונה נוגעת למדיניות ההסברה של ממשלת ישראל, עוד בשנת 2015 הגדיר ארגון הבריאות העולמי (WHO) את ההיסוס והסירוב לקבל חיסונים כאחד מעשרת איומי הבריאות העולמיים הראשונים בשנת 2019, ובכל זאת מדינות רבות בעולם ובראשן ישראל ככל הנראה לא לקחו את האיום הזה ברצינות, ולא התכוננו מבעוד מועד למגיפה בסדר גודל הקורונה. הסוגייה השנייה היא פוליטית יותר מאשר בריאותית, האם המשפט המתקיים כנגד ראש הממשלה לצד האי יציבות הפוליטית בישראל בשנים האחרונות פגעו באימון האזרח כלפי המדינה או לא? אני מניחה כי חלק ניכר מבעיית סרבני החיסונים קשורה להיבט הפוליטי באותה מידה לתחום ההסברתי.

כל עוד מושגים כמו אוריינות בריאותית אינם חלק מהתרבות והחינוך של החברה הישראלית תמיד יהיו קבוצות אשר יטילו ספק בכל חיסון שיהיה יזינו שמועות ויקשרו את הכל לתיאוריית הקונספירציה, מדינת ישראל צרכה לקחת החלטות קשות בשעה זו גם אם יוגבל או יפגע חופש מסוים לטובת כלל הציבור בישראל, אבל חשוב מכל לבנות מערך הסברה משומן כמו שיש לצבא ולמערכת הביטחון ואולי הגיע הזמן לתת לנושאים הקשורים לבריאות ולחינוך עדיפות דומה לעדיפות שניתנת למערכת הצבאית במדינה.

ומה בעניין החיסונים? / אלמוג שבת

דעתי בעניין חיסוני הקורונה היא מאוד לא חד משמעית ועברה הרבה תהפוכות עם הזמן. המחשבה הראשונית שלי הייתה כי מדובר ב"איום" ציבורי ואפילו בניתי קונספירציות לעצמי על למה בישראל מתחסנים כל כך מהר ובשאר העולם לא ממהרים לצאת בהצהרות ומבצעי חיסונים כמו פה. חיפשתי את ההיגיון בדבר. כל זה לצד העובדה שאני בכלל לא סומכת על השלטון המכהן בשום צורה. לא סומכת ואף לא מאמינה למילה שיוצאת להם מהפה. כל אלו ביחד גרמו לי לחיות בחרדה קשה כלפי מה שנקרא "חיסונים נגד קורונה".

לאחר אירוע משמעותי שקרה בבית הגעתי להבנה שצריך לחקור את הדבר הזה שנקרא "חיסון נגד קורונה" וממש לאחרונה לאחר מעקב הדוק אחרי החדשות, אנשים סביבי שהתחסנו, מחקרים שפורסמו ובאופן כללי אחרי חוות הדעת הציבורית כלפי החיסונים, החלטתי שכפי הנראה יהיה נכון להתחסן ולקחת את האופציה היותר טובה מבין המאזניים לצלוח את הצרה הצרורה הזו שנקראת קורונה. בין יתר הכתבות שקראתי זו הייתה מאוד משמעותית בדרך (שני אשכנזי, גלובס, 4/2/2021) <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001360648> האסמכתא שמדברת על כך שיעילות החיסון גוברת על תופעות לוואי אפשריות שיכולות לכאורה לפגוע בגוף שלנו דיברה אליי הכי הרבה.

אך אם נסתכל על נושא החיסונים כפגיעה בדמוקרטיה, על זה יש לי לא מעט לומר. למרות שהיום אני בעד להתחסן ואני חושבת שכל מי ש*בוחר* להתחסן תורם לחלוטין למאמץ הלאומי לסיים עם התקופה הנוראית הזו. אבל, ויש אבל גדול. אני מאמינה בלב שלם שאין להכריח ולו במעט אנשים/אזרחים ללכת ולהתחסן. אומנם פה במדינת ישראל חושבים שיודעים לעשות את זה בהסוואה ותחת אמירות מפוצצות כמו "תו ירוק" או לומר שכל מתחסן/מחלים יוכל להנות מתרבות וחופש תנועה מלא אך להשמיט את הזכות הזו שנשללת מה-"לא מחוסנים". אך זה לא עובד על רוב האזרחים פה. רובנו מבינים שיש פה פגיעה חמורה מאוד בערך הדמוקרטיה גם אם המטרה לשמה היא נפגעת היא לכאורה מוצדקת או חשובה יותר כיום. אני חושבת שמגפת הקורונה הביאה איתה הרבה נזק לדמוקרטיה בעל כורחנו. חלק מהמהלכים מובנים בעיני וחלקם לחלוטין לא.

בשורה התחתונה דעתי חלוקה. אני חושבת נכון להיום שמי שבחר להתחסן עושה את ההחלטה הנכונה אך אשקר אם אגיד שאני לא חרדה בנוגע למה שהולך להיכנס לי לתוך הגוף. אני חושבת במקביל שמי שבחר שלא להתחסן ומרגיש שזו ההחלטה הנכונה שלו כלפי עצמו, גם זה בסדר. יש דרכים אחרות להתנהל פה במדינה גם אם לא כולם יהיו מחוסנים. חופש הבחירה הוא שלנו וזה קודם לכל.

סוגיית החיסון/ איימן פרו

סוגיית החיסון לאחרונה הינה הסוגייה המדוברת והמעסיקה לא מעט את מקבלי ההחלטות במדינה והתושבים בכדי לסיים את האירוע אשר גרם לשינוי בכלל התחומים בעולם "קורונה".

אנחנו בדלית אל כרמל, המולדת הקטנה שלנו, כמעט 18000 תושבים, 13 נפטרים מקורונה מחודש יולי 2020. 13 משפחות שלא נפרדו מהיקר שלהם

13 משפחות שעולמם השתנה באכזריות. סינגפור מדינה של 5.8 מיליון תושב, עם הצפיפות בין הגבוהות בעולם, כ 8300 תושב לקמ"ר. רק, 29 נפטרים מקורונה מאז התפרצות המגפה בשלהי שנת 2019. ניו זילנד מדינת איים המונה כ 4.8 מיליון תושבים. אומנם, עם צפיפות נמוכה יחסית, אך יעד תיירותי מכל העולם. רק עם 25 נפטרים מאז הקורונה הוגדרה כפנדמיה, ע"י ארגון הבריאות העולמי בפברואר 2020. מדוע בסינגפור וניו זילנד אין כמעט נפטרים?? התשובה טמונה במשמעת האישית, באחריות הקולקטיבית והערבות ההדדית. שם השכילו להבין שרק אחריות אישית ואחריות לחיי אחרים תעצור את התפשטות המגיפה.

רק ביחד ננצח את הקורונה.

שוב פעם המראות לא מרפים, עוד משפחה שמביאה את האבא לקבורה בלי הזכות הבסיסית להיפרד ממנו. עוד רגעים קשים בהם צריך להכיל ולהסביר לנכדים שאסור להם להתקרב לסבא ללטף, לגעת ולהיפרד.

עוד משפחה שתשאר לנצח מצולקת בלב ובנפש!! לעולם מראות כאלו לא יכולים להיות שגרתנו ומנת חלקנו, הקורונה כאן והיא מכה בנו ללא רחם. אנשים מתנהגים כאילו כלום לא קרה, מדברים קורונה ומתנהגים כאילו אין קורונה. מסיבות ימי הולדת, מפגשים חברתיים, אי שמירה על הנחיות וכו'. התנהגות זו הינה בגדר פשע בכוונה תחילה, מי שיוזם מפגשים כאלה ומשתתף בהם מסכן את עצמו, את משפחתו וחבריו.

הקורונה כאן ובשיא האכזריות שלה. היא גבתה חיים. סגרה בתי ספר. בתי אב שלמים נדבקים וסובלים רבות בגלל זלזול בהנחיות ותחושה של "לי זה לא יקרה". משפחות וחברים חוגגים אירוע בסתר ובנגוד לחוק, כמה ימים אחרי מתחיל סיוט שלם של כאבים, שיעול, חולשה אשפוז ומוות של בן משפחה או חבר שנדבק באירוע. מי מוכן להיות אחראי למותו של קרוב בגלל זלזול בהנחיות?? מי תהיה מוכנה למותה של חברת נפש, בגלל הפרת הנחיות ועריכת אירוע בניגוד להנחיות?? מי מוכן לגרום לסבתא ולסבא סבל ואף מוות בגלל חוסר משמעת אישית?? הקורונה אינה כלי לנגוח פוליטי! הקורונה אינה קונספירציה! הקורונה לא מבדילה בין דת גזע ומין! הקורונה כאן וגבתה חיים, הקורונה כאן וגורמת סבל לאנשים. הנגיף מתפרץ ומדביק הרבה אנשים שחושבים "שלהם זה לא יקרה". הקורונה כאן ובשיא הטרגיות שלה, היא מדביקה משפחות שלמות, סוגרת עסקים סוגרת בתי ספר ומשאירה אדמה חרוכה!

אף אחד לא יודע את ההשלכות הנפשיות, חברתיות ובריאותיות לטווח הארוך!! וכל זה בעיניי סיבה מספיק חשובה על מנת להתחסן ולקטוע את שרשרת ההדבקה אצלנו בכפר,

שלחנו עד היום את הילדים שלנו ללמוד בכל העולם רפואה, עורכי דין, מהנדסים ועוד... כי תמיד אמרנו שאנחנו רוצים שהבן שלנו יקבל חיים טובים ונוחים ושלא יעבוד קשנו בעבודות קפיים. ומה עכשיו? אנחנו אומרים שאנחנו לא מאמינים במדע וברופאים? ומי הם הרופאים ועובדי הרפואה היום? זה הבנים שלנו והבנות שלנו..

ולכן בעיניי החיסון הוא חשוב וקריטי ועלינו להאמין שזאת הדרך הטובה ביותר לחזור לחיים נורמאליים.

זו לא שאלה של חיסון, זו שאלה של אמן. / זוהר ברושטט

מאז שהגיעו החיסונים לארץ זה מרגיש כאילו נולד לו שסע חדש בישראל. כאילו לא די לנו השסעים הקיימים – דתיים/חילוניים, יהודים/ערבים, שמאלנים/ימנים עכשיו גם התחדשנו בשסע הטרי- תומכי/מתנגדי החיסון. כמו כל סוגייה פוליטית, גם כאן המאבק הוא על דעת הקהל ועל היכולת להשפיע ולצבור יותר כוח, רק שהפעם הסוגייה נוגעת לבריאות, או אולי יותר מזה, לחיים של כולנו.

לתפיסתי, השאלה האם להתחסן או לא היא אינה שאלה פשוטה. לי עצמי לקח זמן רב לקבל את ההחלטה להתחסן, וגם היום כשאני לאחר חיסון אחד ועומדת בפני החיסון השני איני שלמה עם ההחלטה. חוסר ההשלמה הזה נובע מהעדר אמן עמוק שקיים בי כלפי הממשלה ומקבלי ההחלטות. יש בי ביקורת רבה על התנהלות המדינה בשנים האחרונות, על הזנחה פושעת של מערכות הרווחה, הבריאות והחינוך ועל העדר מנהיגות ראויה. לצד כל אלו, אופי ניהול משבר הקורונה רק חיזק את תחושתי וגרם לי לראשונה בחיי לחשוב על להוציא דרכון זר – במטרה להגר ממדינת ישראל. לאורך כל תקופת הקורונה ניכר כי אין הבריאות של האזרחים ואין רווחתם עומדת בראש סדר העדיפויות, אלא אלו רק אינטרסים פוליטיים ציניים שמקדמים את ניהול המערכה. אני זוכרת את היום שהגענו ל-2,000 נפטרים מהקורונה. זה היה בשלהי אחד הסגרים, ואני וחבריי הלכנו להדליק 2,000 נרות נשמה בב לפור. עבורנו זה היה המעט שיכולנו לעשות כדי לזעוק את זעקת המשבר, ואילו מצד ההנהגה דבר לא השתנה. התסכול הלך וגבר. במהלך השנה האחרונה לא פעם הרגשתי שאני לוקחת חלק בעוד אחד מסיפורי המעשיות של "חלם", כאשר אופן ניהול המדינה נראה לא פעם כתסריט של ארץ נהדרת. ואז הגיע הסכם החיסונים. ובא שלום על ישראל? ממש לא. הסכם החיסונים החסוי.

איני מבינה מדוע הסכם שכרוך ברכישת חיסונים צריך להיות מסווג. הרי אם מדובר בטובת הציבור בכללותו, אם אין שום דבר אסור, אם מקודמים אינטרסים טהורים, אזי אין שום דבר להסתיר.

אני מאמינה במדע. אני מאמינה לרופאים שלי. עם כל טיוליי מסביב לעולם גם התחסנתי המון פעמים, לא פעם מבלי בכלל להבין מהו החיסון אותו קיבלתי. והשנה, לראשונה בחיי, חוסר האמון שלי בממשלה גרם לי לפקפק גם בדברים הללו. באמונה שיש אנשי מדע ורפואה שמטרתם לדאוג לרווחתנו ולאיכות חיינו. אני כותבת כאן בגוף ראשון, אך מרגישה שאני מייצגת מגזר שלם- כיצד ניתן לצפות מאיתנו לתת אמן במי שפעם אחר פעם בגד, ניצל, אכזב ושיקר לנו?

אז למה בכל זאת להתחסן? כי אני מכריחה את עצמי להאמין למדע. כי זה הצעד האקטיבי היחיד שאנחנו יכולים לעשות כדי להמשיך לחיות כאן ולהילחם על עתיד טוב יותר, דמוקרטי יותר וראוי יותר. היווצרותו של השסע החדש מתייגת את כל מתנגדי החיסונים כחבורה חסרת אינטליגנציה, ואיני מוכנה להימנות בצד הזה של השסע. כדי שדעתי תספר ותוכל להשפיע על המציאות אני חייבת להשתייך לצד "הנכון" בשסע- רק משם אוכל לשנות את המציאות ולהשפיע על החיים במדינת ישראל. אז בחרתי להתחסן. ואני מעודדת את חבריי ומשפחתי וכל שותפי למחנה הפוליטי, כל אלו שאיבדו את האמן מזמן- לכו להתחסן גם. יש סבירות גבוהה שהחיסון אמין, וגם אם לא – זה הדבר היחיד שנותר לנו לעשות כדי שנוכל להמשיך להישמע בחברה הישראלית.

אני, החיסונים והקורונה/ סיון בן יוסף

יש לי ב"ה שלושה בנים (12.5, 13.10, ו-2.5) אני אימא מאוד טוטאלי ודואגת מאוד לילדיי ב"ה.

את שני בניי הגדולים חיסנתי בכל חיסוני השגרה של טיפת חלב מבלי להרהר במחשבה שמא חיסון עשוי לפגוע או להזיק.

בשנים האחרונות התחלתי לחקור מעט ולתהות לגבי החיסונים וכאשר הריתי לפני כשלוש שנים גמלה ההחלטה בליבי שלא אחסן את הרך הנולד.

ואכן כאשר נולד בני השלישי, החלטתי לדחות לזמן בלתי מוגבל את החיסונים שלו, לפחות עד שאראה שהתפתחותו תקינה והכל בסדר ב"ה.

כאשר פרצה מגפת הקורונה ניתן לומר כי "נכנסתי לסגר" ללא קשר לסגרים עליהם הכריזה הממשלה מכיוון שאני בקבוצת סיכון ומוך חשש לבריאותם של בניי, שכן השם יתברך שומר מלמעלה ועלינו חלה החובה לשמור כאן למטה.

כאשר החלו לדבר על החיסון ועל אופיו חששתי מאוד והצהרתי שלא אתחסן ויהי מה.

בשל העובדה שבעלי עובד במשרד הביטחון וכן משמש בתפקיד רפואי אשר במסגרתו מבצע דיגומי קורונה ואף מחסן אוכלוסייה מסוימת הוא היה בין הראשונים שהתחסנו, בשל החשש שלי ועל מנת לא להדאיג אותי הוא סיפר לי רק לאחר החיסון.

ביום המחרת צלצלו אליי ממחלקת חינוך והציעו לי להגיע להתחסן יחד עם צוותי ההוראה, סירבתי ולאחר מכן עלו בי ספקות שמא אני טועה ועלולה להיפגע חלילה.

שוחחתי עם רופא המשפחה שלי שהפציר בי לגשת להתחסן מיד ולא להתלבט כיוון שהסיכון גדול.

עקב לחצים וכן נוכח העובדה שלאחרונה אני מוצאת עצמי חשה חנוקה ועם רצון לחזור לחיים הקודמים אשר כללו יציאה ללא חשש החלטתי להתחסן.

אני די אמביוולנטית לגבי סוגיית החיסונים, ראשית אני מבינה את מתנגדי החיסונים ומאידך אני מבינה ללא חיסון של מרבית האוכלוסייה לא נוכל לחזור לחיינו והמצב הקיים הינו בלתי אפשרי.

אני גם גורסת שלא ראוי ואף פסול לכפות על אנשים להתחסן בדרכים מאיימות ומצד שני לא ייתכן שמי שלא מתחסן מסכן אחרים.

בדבר אחד אני בטוחה: השלכות הקורונה על העולם, הכלכלה, הבריאות הנפשית והפיזית של בני אדם הרסניות.

מוכרחים לעשות כל שביכולתנו על מנת להילחם במגפה וב"ה לנצח.

אז לדעתי כן!!! לכו להתחסן!!!

עמדתי בנוגע לחיסונים/ ענבר אילוז

הבחירה בעד החיסונים היא ברורה ואין צורך להסביר אותה. הבחירה נגד החיסונים יכולה להיתפס כאגואיסטית. הבחירה לא התחסן יכולה להגיע ממניעים רבים, שבאופן אישי אני מזדהה עם רובם – חוסר וודאות לגבי תופעות לוואי לטווח הרחוק (דבר שלא הייתה אפשרות באמת לבדוק לאורך זמן), אי אמון בשלטון, מרדנות מול הרעיון של "דרכון ירוק" ושליטת זכויות מאנשים, הנחה כי רוב החולים בקורונה מחלימים יחסית בקלות, חוסר הבנה לגבי חיסון והשפעותיו על הגוף, ועוד ועוד.

התקשורת והמדיה מלאות ב"עובדות" לכאן ולכאן. כמויות של דעות ופייק ניוז כשכבר אי אפשר לדעת מהי האמת. יצא לי לקרוא מחקרים ולראות כתבות, וכמובן פוסטים רבים ברשתות עם דעות נחרצות ומנוגדות. קשה להרגיש וודאות בתוך בליל הדעות הזה. מבחינתי הבנתי שאת ההחלטה שאני אקבל אני אצטרך לקבל מתוך חשיבה עם עצמי ולא מתוך קריאה ובדיקה בחוץ.

נושא החיסונים חי אצלי חזק מאוד בתקופה האחרונה אבל בעיקר בשבועיים האחרונים. כשהגיעו החיסונים לי היה ברור שאני לא מתכוונת להתחסן. יצא לי במהלך השנה הזאת לבוא במגע עם כל כך הרבה חולים, ואף פעם לא נדבקתי. לא היה רגע שבו הרגשתי שאני מפחדת מהקורונה כתוצאה מזה שהמציאות שלי הראתה לי שכנראה המערכת החיסונית שלי חזקה מספיק ולכן היא לא נותנת לקורונה להתקרב אליי. המחשבות האלה יחד עם העובדה שגם בשגרה אני כמעט בכלל לא חולה, גרמו לי לפתח דעה מאוד החלטית בנוגע לחיסונים – מי שרוצה שיתחסן, אני לא מעוניינת כי אני בטוחה שאם אחלה בקורונה אני אעבור אותה בקלות. זה היה לי ברור מאוד עד לפני שבועיים.

בשבועות האחרונים התחיל לעלות שיח שמכניס את המוסריות לתוך הדיון. השיח הזה התחיל להשפיע גם עליי. אני חייה בקהילה וסביבי יש המון אנשים, ילדים ובני נוער, נשים בהריון ואנשים מבוגרים. המחשבה שלי על עצמי נשארה כמו שהייתה, אבל הצטרפה אליה גם מחשבה על הסביבה שלי. אני מבינה שההחלטה שלי לא להתחסן עלולה לסכן אחרים. זה שאני בוחרת לקחת על עצמי את ה"סיכון" הזה כשאני אומרת שאני בטוחה שאני אתמודד עם הקורונה בקלות לא אומר שאני יכולה להגיד את אותו הדבר על אחרים בסביבתי.

כל הזמן נמצא במחשבותיי הפחד לא לתת לתקשורת ולעשות עליי מניפולציות. הכנסת השיח המוסרי לדיון החיסונים הוא הגיוני, אבל הוא כמובן גם באופן מובהק עושה מניפולציה על המצפון האישי של כל אחד ואחת - שיטה מעולה לגרום לאנשים להתחסן... אז אני עדיין לא קיבלתי החלטה לגבי החיסון של עצמי. אני כן חושבת שהחיסונים חשובים כדי לאפשר חזרה של העולם למסלולו, אבל אני מתנגדת לחלוטין לשיטה שבה המערכת בוחרת לחסן את האנשים - מתוך פאניקה וחרדה, והכי גרוע, ע"י פילוג של החברה והסתה חברתית נגד אלה שבחרים מסיבות כאלה ואחרות שלא להתחסן.

דעתי בנושא סוגיית החיסונים/ גיא לוי

בנושא סוגיית החיסונים, אני בעד להתחסן ובעד שכולם יתחסנו, חשוב לי לציין שאני מבינה את החששות של האנשים המתנגדים לחיסונים ואת החששות כלפי המדינה שלנו שאינה מסתירה את החוסר וודאות בהליך החיסונים ועדיין מעודדת ושולחת את כלל האזרחים להתחסן. אך, ברור לכולם שמדובר במגיפה שהיא מדינית ואינה אישית, לכן לכל אחד יש חלק והשפעה ואי אפשר להתגבר עליה לבד. אמנם, מצד אחד לכל אדם יש את הזכות לבחור לעצמו האם להתחסן או לא, מתוקף הזכות לחירות, אלא שלדעתי הרצון להתחסן צריך להיות קיים אצל כל אזרח, וכל אזרח צריך לראות זאת כחובה כלפי החברה. בסופו של דבר, ברגע שאנשים לא מתחסנים ולא לוקחים חלק בתהליך שנגד הקורונה, הם פוגעים בזכות החירות של שאר האזרחים בחברה.

כאן בעצם נוצר מצב שהזכות לחירות האישית של כל אזרח מתנגשת עם זכות החירות הכללית של שאר האזרחים במדינה, ולכן מצופה מכל אזרח לקחת את ההחלטה האם להתחסן או לא, תוך כדי מחשבה לא רק על עצמו אלא גם על שאר החברה. אני בטוחה שהשנה האחרונה לא הייתה קלה לאף אחד, מספרים עצומים של חולים ונפטרים עקב הנגיף, מספרים גדולים של אזרחים ללא עבודה ובחל"ת, סגרים והגבלה ביציאה מהבית, בדידות, מצבים לא הגיוניים בהם החגים אינם באמת חגים, אירועים שאינם מתקיימים ומצבים בהם הדרך שלך לשמור על האהובים שלך היא לא לראות אותם. ניתן לומר שזוהי תקופה הזויה, ואם החיסון הוא הפתרון והוא שיוכל להוציא אותנו מהמצב הזה, מוטב שכולם ייקחו בזה חלק.

אני אישית התחסנתי ברגע שיכלתי, מהרצון לחזור כמה שיותר מהר לשגרה בין אם בפן האישי ובין אם בפן הכללי- המדיני.

אציין לבסוף, שאני אישית נכחתי מקרוב ולקחתי חלק מהליך החיסונים במד"א מהרגע הראשון, עבדתי במקומות בחלקם בתי אבות, דיורים מוגנים ואוכלוסיות בסיכון. מלבד העבודה עצמה, חוויתי חוויה מדהימה של שליחות, לכל מקום שהגענו הייתה הרגשה שאנו "מלאכים" שהולכים להחזיר את האוכלוסייה במקום לשגרה. כמובן שההליך נעשה בזהירות, בלי לקיחת אחריות על חיסון אנשים שהחיסון יכול להזיק להם ובנוסף לא נתקלתי בתופעות אצל המתחסנים, לא לאחר החיסון הראשון ולא אחרי השני. זאת הסיבה שסמכתי על הליך החיסון ולא חששתי מלהתחסן.

דילמת החיסון/ עדן חמו

דילמת החיסון שעומדת בפנינו החלה בשאלה על חובת ההתחסנות, מצד אחד ישנו רצון גדול לעצור את שרשרת ההדבקה ולמנוע תחלואה נוספת בקרב הציבור ומצד שני – זכותו של כל אדם לקבוע אילו חומרים ייכנסו לגופו.

כשהשיח על החיסונים הגיע, לא הייתה לי החלטה חד משמעית לגבי חיסון. כבר לאחר הסגר הראשון הסתכלתי על "מנהיגי המדינה" ובעלי הסמכות, אלו שאמורים היו לשמש דוגמה לעם שגם ככה מפולג דוגמא אישית, ייצוגיות, שקיפות, לקיחת אחריות על ניהול כושל ולא הצדקות חסרות הגיון, ומשבוע לשבוע הרגשתי את חוסר האמון בהם בדברים הבסיסיים ביותר רק הולך וגדל. הרגשתי הייתה ועדיין שניהול משבר הקורונה נהפך לקידום אינטרסים פוליטיים של לא מעט אנשים שצריכים לעבוד בשבילנו, והם לא. כך, שכאשר הגיעו החיסונים הייתי כל כך חסרת אמון בהם שעלתה בי ההתלבטות האם עליי להתחסן. אחרי מחשבה מעטה, החלטתי שנכון, כרגע אני לא מאמינה למייצגים אותי, אך אני כן מאמינה במדע, ברפואה, בחיסונים ושעליי להתנהג באחריות כלפיי הסובבים אותי, כלפיי עצמי, הקהילה שלי, כל אלו שנמצאים בסיכון ולא יכולים להתחסן ועליי לשמור עליהם. אני חושבת שערבות הדדית חשובה מאוד היום ואני עשיתי מה שביכולתי לתרום לסיום התקופה הנוראית הזאת – והתחסנתי. אני עדיין מתחבטת בשאלות הקשורות לחירות בזמן קורונה, לזכויות אדם, לחופש תנועה. אך נוטה לחשוב שמעצם היותנו מסכימים לחיות במדינה תחת חוקים וכללים אנו מוותרים על חירות מסוימת, במיוחד אם מנגד עומדת הזכות לחיים ולביטחון. דעתי היא שעלינו למצוא את האיזון, לא נכון יהיה לכפות ולחייב אדם להתחסן מתוך המחשבה שכל אדם אחראי על גופו, אך במצב תקדימי של קורונה כאשר המחלה מדבקת ומסוכנת מאוד ומשפיעה על כל תחומי החיים חייבים למצוא את האיזון ולא ליפול לתפיסה של "מה שיהיה יהיה". למשל מוצדק יהיה בעיניי שיבקשו ממי שלא התחסן להציג בדיקת קורונה במידה והוא ירצה להיכנס למקום ציבורי או למקום עבודה לפחות מ-48 שעות האחרונות.

תפיסתי העיקרית היא שמתנגדי החיסונים לא מתנגדים עקרונית לחיסון, אלא שהם חוו בזמן הקורונה המון תהפוכות וכאוס, חוסר שקיפות של מידע מנציגי הציבור, דעות מנוגדות וחוסר החלטיות, חוסר דוגמא אישית, וניצול ציני של המשבר לקידום עניינים פרטיים, כך שכל אלו בוודאי הכניסו אותם לעמדה של הימנעות.

אני מאמינה בכוח השיחה, ההידברות והשכנוע על מנת לקדם את המשך החיסונים. אך לפני הכול יש להחזיר לציבור את האמון שיש מי שבאמת עובד בשבילם.

לסיום, ארצה להתייחס לקטע שקראתי בספר "12 כללים לחיים" שכתב ג'ורדן פיטרסון – פסיכולוג קליני ופרופסור לפסיכולוגיה, המתאר את ההבדל בין סדר לכאוס.

הוא ציין כי סדר קיים במקומות שבהם אנשים סביבנו פועלים על פי נורמות חברתיות ברורות ומובנות, בעוד שכאוס הוא המקום או הזמן שבו מתרחש הבלתי צפוי, כאוס מופיע כאסון של ממש, כשאנחנו מוצאים עצמו לפתע נטולי אמצעי פרנסה למשל. כאוס הוא כל מה שחדש ולא צפוי שמופיע לפתע בלב המוכר והשגרת. הוא כוח הבריאה וההרס, הוא מקור הדברים החדשים ומחוז יעדם האחרון של המתים, ממש כמו הטבע שהוא בו זמנית גדילה ודעיכה.

קטע זה התקשר לי מאוד לזמן הקורונה כשקראתי אותו, בשביל המון אנשים זהו כאוס מוחלט, עבור החינוך, התרבות, הכלכלה. כפי שנכתב בספר אני מאמינה כי בשעה שהכול נדמה כאבוד, סדר חדש צומח מתוך ההרס והחורבן.

דעתי בנוגע לחיסונים/ יאנה פבזנר

גם אני כמו רבים אחרים תהיתי לגבי החיסון, לא מזמן קראתי מאמר שפורסם באתר של מכון דוידסון שמשמש כזרוע החינוכית של מכון ויצמן, ([קישור למאמר](#)), המאמר הזה גרם לי לגבש דעה חזקה יותר לגבי החיסון ואת תמיכתי בו. אני חושבת שאחת הסיבות המרכזיות להתנגדות החיסון הן הידיעות השקריות שנכתבות ברשתות בצורה משכנעת וסוחפת. אני העדפתי להסתמך על מאמרים ומחקרים שנכתבו ופורסמו על ידי אנשי מדע מאשר 'ידיעות' שפורסמו על ידי אנשים יצירתיים מאוד.

כפי שמתואר גם במאמר שמצוין למעלה הניסוי בנוגע למציאת החיסון נערך בשקיפות מלאה, עצם זה שהניסוי בחיסונים נערך בשקיפות מלאה ואפשר לגשת לדוח הניסוי ללא בעיה או התנגדות מצד פיזר, מוכיח לדעתי שאין שום דבר שמוסתר מאיתנו ולא צריך להיות מוסתר.

לפי האפידמיולוגים בדיוני ועדת האישור של ה-FDA, ניסיון של עשרות שנים במתן חיסונים מראה שתופעות לוואי משמעותיות שלהם מתגלות תוך חודשיים לכל היותר, לכן, אם החיסון אכן אושר, לא עולה בדעתי שום סיבה הגיונית שה-FDA יאפשר לעצמו את האופציה לחולל מחבל בסדר גודל שכזה. אני חושבת שאנחנו צריכים לסמוך על אנשי המדע, כי גם כאן, לא עולה בדעתי סיבה הגיונית לכך שאנשי המדע ירצו להזיק לבני אדם בכל רחבי העולם מבחינה בריאותית.

אנשים פוחדים לקחת את הסיכון, אבל, בכל הליך רפואי ישנו סיכון. לדוגמה בניתוחים, מהניתוח הקל ביותר ועד למסובך ביותר ישנם סיכונים ואפשרות לסיבוכים בכלם. וכל המטופלים שניגשים לטיפולים שכאלה מודעים לזה. לצערי, אני חושבת שיש אנשים שכן עלולים להיפגע מהחיסון והמצב יישאר כך כי תמיד יהיו בני אדם שגיבו לחיסונים וגם לתרופות בצורה שתזיק להם מכל מיני סיבות. ולמרות זאת, הסיכוי להיפגע מהחיסון נמוך יותר בצורה מוחלטת מהסיכוי להיפגע מהמחלה עצמה.

לסיום, אוסיף עניין מרכזי גם כן שמלווה במגפת הקורונה - האשמה. מתחילת המגפה דובר רבות על עניין האשמה הפסיכולוגית, ההדבקה שנעשית בחוסר מודעות ועלולה להביא לפגיעה פיזית חמורה אצל סובבינו ואף למוות בחלק מהמקרים. זה נכון שהמחלה כמעט ולא פוגעת בצעירים, אך הצעירים עלולים להדביק את המבוגרים שמסביבנו ואנשים בקבוצות סיכון ורוב הסיכויים שבהם המחלה כן תפגע, לעיתים אף באופן קשה מאוד. אני חושבת שהחיסון עלול להוות פתרון ולמנוע מאיתנו את תחושת האשמה. אם אנשים ילכו להתחסן, תחושת האשמה בעיקר אצל הצעירים, תיעלם ונוכל לחזור לחיות ללא חשש.

אסכם את עמדתי בכך שאומר שלדעתי החיסון צריך להישאר בגדר בחירה ולא אמורים לנקוט בסנקציות כלפי הלא מתחסנים, אבל בכל זאת אני חושבת שאנחנו צריכים להתחסן למען הערבות ההדדית, כדי שלא נסתמך רק על חלק מהאוכלוסייה שהתחסנה אלא ניקח את הצעדים האלו כולנו יחד וננסה להביס את המגיפה ולהחזיר את החיים לקדמותם.

חיסון/ רולא זועבי

קורונה הוא המחלה שהתפרצה ברחבי העולם בשנה האחרונה, שגרמה למשברים בריאותיים וכלכליים קשות על בני האדם. היו נסיונות רבות למנוע התפרצות הנגיף, אבל ללא הצלחה.

בחודשים האחרונים התפרסם חיסון פייזר המחסן נגד נגיף הקורונה, והחליט ראש הממשלה להביא את החיסון למדינה כדי שיצליח לעבור את המגפה בכמה פחות נזקים.

ראש הממשלה הביא את החיסון והחליט להתחסן מול המדינה כדי לתת יותר אמון לתושבי המדינה. פתאום המדינה מקבלת חיסונים לכל התושבים, שעדיין מדינות בחוץ לא קיבלו. למה זה? כי ראש הממשלה בחר לתת נתונים בריאותיים על המחוסנים לחברת פייזר, בלי לשאול את המחוסנים או לקחת את הסכמתם. חבר שלי מגרמניה עדיין לא קיבל החיסון, שאלתי אותו למה? ואמר לי שהם מחכים לתוצאות החיסון של ישראל, כדי לקבל את החיסון שלהם. הוא אמר שישראל היא מדינת הניסיון של חברת פייזר.

אישית, עדיין לא התחסנתי. יש לי התלבטות גדולה לגבי החיסון, למרות שרוב קרובי משפחה התחסנו. כל אחד מהם היה לו תופעות לוואי שונות. כמו, כאבים בידיים, חולשת גוף כללית וכאבי ראש. ואפילו דודה שלי היה לה כאבים קשים שנמשכו למשך 7 ימים + אחרי החיסון.

בסופו של דבר, אני לא לוקחת את החיסון בלי לחשוב עמוק, לדעת יותר על תופעות הלווי העתידיות של החיסון ולדעת גם יותר תוצאות חיוביות למחוסני הקורונה שמוודאות שהחיסון עובד.

האקדמיה במבחן ערכי / אלון באום

בעוד כשבוע נציין כולנו שנה מאותו נאום מפורסם בו בנימין נתניהו הכריז על 'עלייתה' של הקורונה לישראל, זמן לא רב לאחר מכן גם הכריז על שורה של הגבלות וסגירת המשק. איש לא צפה שכך תיראה כניסתנו לעשור השלישי של המאה ה-21. מבין אנשים רבים אשר מצאו עצמם בתקופה זו ללא מקור פרנסה ובחוסר וודאות רב היו כאלו אשר הצליחו במידה מסוימת לשמר רצף של שגרה – מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל, שבשעריהם נכנסים מידי יום כ-350 אלף סטודנטים המשיכו לקיים את שגרת הלימודים השבועית באמצעות פלטפורמות היוועדות חזותית שונות.

על פי סקר התאחדות הסטודנטים הארצית, שביעות הרצון מהלמידה המקוונת בזמן משבר הקורונה היא נמוכה-בינונית. כמוה גם שביעות הרצון מחוויית הלמידה בסביבה הביתית בזמן משבר הקורונה היא נמוכה.

כיום, בחלוף שנה להופעת נגיף ה-COVID-19, נכנסו לעולמנו שורה של חיסונים בבשורה כי אלו מהווים את ה"אור בקצה המנהרה" ויסייעו בהתמודדות עם הנגיף. עם זאת, בקרב הציבור יש גם כאלו שאינם מוכנים להתחסן וזאת מסיבות רבות ושונות, מבלי להתייחס לכל טענה וטענה, רובן ככולן לגיטימיות ולכל הפחות ראויות להישמע ולהניח את הדעת. אך הדבר מעלה תהיות רבות בדבר התמודדות המערכת הממוסדת, ולעניינו המוסדות להשכלה גבוהה, שכן בין אלו שאינם מתחסנים נמצאים באופן טבעי גם חלק מציבור הסטודנטים והסטודנטיות.

נכון לכתיבת שורות אלו, מקיימת הממשלה הצבעה על תקנות חדשות אשר יאפשרו באופן חלקי לקיים שיעורים והרצאות בקמפוסים. ובעוד לאור האמור לעיל היה ניתן לצפות כי הנהלות המוסדות ימהרו בפתיחת שעריהם, נדמה כי אלו ניצבות במפני מבחן ערכי משמעותי שכן קיומם של מפגשים מהסוג הזה אפשרית רק בתנאי ויעמדו בהנחיות ה'תנו הירוק'. כלומר, הסטודנטים יחולקו למחוסנים ומחלימים ולכאלה שאינם. הראשונים, יוכלו לשבת וללמוד 'כרגיל' ואילו האחרים לצפות מרחוק.

כעת על העומדים במוקד קבלת ההחלטות להכריע כאשר מחד גיסא, המציאות הנוכחית מתקיימת באופן יציב אך באיכות פחותה מהלימודים הפרונטליים ולכן כדאי להחזיר את הסטודנטים למסדרונות הקמפוס ובהקדם ומאידך גיסא, לא מן הנמנע כי המודל המוצע כעת יפגע בסטודנטים שכניסתם לא תתאפשר, ואלו יהפכו בעל כורכם לנספחים של שאר הכיתה.

בנוסף, להכרעה זו השלכות נוספות אשר יש לתת עליהן את הדעת מעבר לשוויון ההזדמנויות בחינוך, כגון מעברי המגורים של הסטודנטים, כניסתם של סטודנטים בשנה א' שאינם דרכו ולו יום אחד בקמפוס בו לומדים והיותם של הסטודנטים הורים לילדים שייטכן ונמצאים בבית בעקבות סגירות חוזרות ונשנות של מוסדות החינוך. אך מעבר לכל הדין ההיפותטי, ניצבת השאלה המרכזית והיא המחיר שישלמו בכירי המוסדות באם ייבחרו להשאיר את הלימודים באופן מקוון עד לסיום שנת הלימודים. נשיאים יקרים, האם תדבקו בעמדתכם גם בידיעה ש-80% מהסטודנטים מחוסנים?

התשובון למבחן ערכי זה עוד יתברר בהמשך, אך יהיה זה ראוי אם כבר בשלב זה יישאפו המוסדות האקדמיים להכין מערך תמיכה וליווי לאותם סטודנטים אשר בחרו באופן מודע לוותר על החיסון, שכן זוהי זכותם.

*גילוי נאות, הכותב הינו יו"ר אגודת הסטודנטים והסטודנטיות במכללת אורנים.

חששות והתלבטויות בנוגע לחיסון / ברכה אינו

השפעת מגפת הקורונה על ישראל היא רבה ובאה לידי ביטוי בתחומים שונים. ניתן לראות כי בתחום החינוך תלמידים החלו ללמוד מרחוק דבר שלא נעשה עד כה. התנסות זו, הערימה על התלמידים והצוות החינוכי קשיים רבים הן בפן הטכנולוגי והן בפן הרגשי חברתי. מעבר לתחום החינוך, הסגרים וההגבלות הובילו לכך שבתחום הכלכלי מספר המובטלים עלה, עצמאיים לא הצליחו לכלכל את עצמם.

בתחום החברתי חוץ מההשפעות על המצב הנפשי של האדם אני מזהה שקיימת תופעה שבה השיח כיום על החיסון יוצר שתי דעות. מצד אחד, דעות רצויות אשר צריכות להישמע שהן בעד ההתחסנות, מצד שני דעות של אנשים שמתנגדים לחיסון. אנשים המביעים דעה שהיא נגד החיסון עלולים "לזכות" בסנקציות שליליות מהחברה ואף האשמה כלפיהם. שיח זה קיים לדעתי ברשתות החברתיות, במפגשים שונים באקדמיה, במפגשים אקראיים כמו באוטובוס ועוד. ההאשמה של צד אחד באחר, והפילוג מאוד מעציב אותי.

עמדתי בנוגע לחיסון היא שעד כה לא התחסנתי משום שאני חוששת מהחיסון והשפעותיו (התחסנתי בעבר). אני עוקבת אחר החדשות וראיתי שיש חוסר עקביות בהנחיות השונות שניתנו למשל, בהתחלה נאמר כי חל איסור על התחסנות נשים בהריון, לאחר מכן הסירו מגבלה זאת ואישרו להן להתחסן. באופן אישי מערער אותי כאשר אין וודאות בדברים מסוימים, ברור לי שזו תקופה שמלאה באי וודאות. חשוב לציין שבאופן כללי אני קוראת ובודקת תופעות לוואי של תרופות לפני שאני צורכת אותם לכן, שקיפות וקבלת מידע מלא חשובים לי מאוד. באתר כללית ובאתר של בית חולים רמב"ם נכתב כי על תופעות לוואי ארוכות טווח של החיסון אין מידע כרגע היות והחיסון חדש. חוסר המידע הזה מערער אותי ולכן, כרגע אני בוחרת שלא להתחסן. חשוב לומר כי, החשש האישי על השפעת החיסון מלווה גם בחשש כלפי אנשים שאני מגיעה איתם במגע. כלומר, אני חוששת שאולי אפגע במשפחתי, ובתלמידים בביה"ס שאני מתנסה בו. יש ניסיון להציג אנשים שלא התחסנו כחסרי אחריות או שוטים ואני מתנגדת לכך משום שבאופן אישי הסביבה שלי חשובה ואכפת לי מאחרים.

אני מבינה את אלו שבחרו להתחסן, את עמדתם והחששות הרבים אבל, אני לא מתחברת לזה שדוחקים אנשים לפינה וגורמים להם לעשות דברים שהם לא מסכימים עימם, למשל מקומות עבודה שגורמים לעובדיהם להתחסן אחרת הם יפוטרו או יישארו בחל"ת. באופן אישי זה מאוד מטריד אותי.

דברים לסיכום הגיליון / משה שר

שאלת החיסונים, הם יש לדחוק בציבור לקבלם? האם יש לחייב פרטים שעובדים עם הציבור, עובדי רפואה, עובדי חינוך וכו', לקבל את החיסונים? האם נכון להגביל מי שטרם התחסן מלהנות מתחומי חיים מסוימים, מכניסה לאירועים, מעליה למטוס? האם הדרישה מאדם להודיע אם התחסן או לאו היא חדירה בלתי מידתית לפרטיותו? אלו שאלות דוחקות שמעסיקות רבים.

לשאלות הללו כולן משמעות רחבה מעבר למקרה הנוכחי של חיסוני הקורונה. יש להן צד מדעי וצדדים ערכיים וחברתיים. הן עוסקות בדמותה של החברה שלנו ובמערכת היחסים בין האזרחים לבין עצמם, במשפחה, במקום העבודה, בקהילה ובין האזרחים לבין המדינה. אלו שאלות שכל אזרח ראוי לו להתמודד עמם. קל וחומר הדבר לגבי המורים לאזרחות.

דברים שכתבו כאן סטודנטים מהחוג לאזרחות במכללת אורנים אינם דברים מדופלמים. אלו לא דברי משפטנים או אפידמולוגים. אלו הן מילים שיצאו מחדרי הלב, שעלו מפחדים וחששות כמו גם מדעות ואמונות ומתוך ההבנה שעלינו לנקוט עמדה ביחס לבעיות המרכזיות של חיינו. מורים ומחנכים נדרשים לצאת מחביון ומסתור המעמד המקצועי ולהשמיע קול. לא אמרנו להם מה לומר. לא הכתבנו את הדעה הנאמרת. רק ביקשנו שינקטו עמדה ושיסבירו וינמקו אותה כמיטב יכולתם. ויחד עם זאת, גם אני כמנחה הקורס יצאתי מהחיסיון האקדמי הנוח, הבעתי את דעתי בזכות ההתחסנות ובעד הפעלת לחץ חוקתי על מסרבי החיסון ללכת ולהתחסן.

הבט זה של הכשרת המחנכים, לעודד אזרחות פעילה ומעורבת הוא היסוד של הקורס הנוכחי.

אני מודה להם על הנכונות לכתוב, על נטילת הסיכון כי יהיה מי שיתנגד ויבקר את דעתם. אני מאחל שעם הזמן ילמדו לדבר היטב ולנסח את זהותם. תודה למאי לאופר על עריכת הגיליון.

משה שר

8/3/2021